

Prisijaukinti gyvenimo akimirkas ir auginti gelmę

Asta GEIBEL

Vokietijos lietuvių bendruomenei priklausančioje Renhofo pilyje spalio 8 dieną buvo pristatyta šiais metais dienos šviesą išvydusi dr. Sandros Pertraškaitės-Pabst poezijos knyga „Kiaunės jaukinimas“. Jaukų knygos pristatymą padėjo sukurti galias tradicijas turinčios Vokietijos Vasario 16-osios gimnazijos mokinės ir mokytojai bei autorės šeimos nariai. Skambėjo žodžiai, eilės, muzika, dainos, jų klausėsi poezijos mylėtojai ne tik iš Lietuvos, bet ir iš aplinkinių Vokietijos miestų: Heidelbergo, Manheimo ir net iš Frankfurto.

Pirmąją S. Petraškaitės-Pabst poezijos knygą išleido leidykla „Kauko laiptai“ (redaktorius Viktoras Rudžianskas, dailininkė Inga Paliokaitė-Zamulskienė). Viršelio kūrėja vaizduoja laikraščio skiautę, ant kurios lyg burtas ar nesiliaujantis kvietimas kartojamas knygos pavadinimas „Kiaunės jaukinimas“. Ant kieto knygos apdaro tamsiai raudona linija nupieštas gyvūnas, kurį kiekvienas gali įsivaizduoti savaip ir iš visų pusių bandyti prisivilioti.

Baikšti kiaunė - ne Antuano de Sent-Egziuperi lapė, kuri pati Mažojo princo prašė būti jaukinama. Ne veltui kiaune vadinamas ir užsidaręs, egoistiškas žmogus. Tad ar verta užmegzti ryšį su tuo, ko neįmanoma prisivilioti? Taip, kaip neįmanoma pagauti visų galbūt svarbių gyvenimo akimirkų ir jų uždaryti eilėraščiuose, taip negalima užmegzti ryšio su kiaune - laukiniu plėšriu gyvūnu. Akimirkos, kurias autorė vis dėlto prisijaukino, tapo eilėmis. Iš visų jų, užfiksuotų per daugybę metų, į knygą buvo atrinktos tik septyniasdešimt šešios.

Sandra Petraškaitė-Pabst. Marytės Dambriūnaitės-Šmitienės nuotr.

Vakaro metu sužinojome, jog pirmuosius eilėraščius S. Petraškaitė-Pabst sukūrė vaikystėje žaisdama gimtosios kalbos garsais, skiemenimis, žodžiais. Kadangi užaugo atokiame Suvalkijos vienkiemyje, Daugirdų kaime (Marijampolės raj.), darželio nelankė, tad turėjo daug laiko bendrauti su savo mažąja sesute ir seneliais, tyrinėti ją supančią vaizdingą aplinką. „Rimtesnis“ eilėraštis (satyra apie nevalyvą klasės draugą), sukurtas jau lankant mokyklą, sulaukė pripažinimo – atsidūrė mokyklos sienlaikraštyje. Būsimą poetė labai mėgo mokytis eilėraščius mintinai, mielai dalyvaudavo raiškiojo skaitymo konkursuose. Baraginės devynmetės mokyklos ir Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos lietuvių kalbos mokytojai taip pat skatino tuometinę savo mokinę domėtis poezija. Nuo 16 metų pradėto rašyti dienoraščio puslapiuose tarp užrašų atsidūrė ir eilės. Tiesa,

pirmuosius eilėraščius S. Petraškaitė-Pabst paviešino tik 2017 metais, jau gyvendama Vokietijoje. Juos išspausdino Vokietijos lietuvių bendruomenės žurnalas „Informacijos“, 2018 m. „Naujoji Romuva“, o 2021 ir 2022 metais – „Šiaurės Atėnai“.

Poetė yra trijų dvikalbių vaikų mama, Vilniaus Edukologijos Universitete ir Vilniaus Universitete studijavo germanistiką, Manheimo universitete gilinosi į kalbotyros paslaptis. Tyrinėjo metaforą ir ją konstruojamą tikrovę politiniuose diskursuose bei lygino metaforų vartojimą lietuvių ir vokiečių kalbose. 2019 m. S. Petraškaitei-Pabst įteikta LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos mokslo premija, užsienio lietuviams skiriama už tarptautinio lygio mokslo laimėjimus ir bendradarbiavimą su Lietuva. Autorė prisipažino, jog, rašydama mokslinius darbus vokiečių kalba bei skaitydama paskaitas apie lituanistinį vaikų ugdymą daugiakalbystės sąlygomis, vis dėlto pasigedo literatūrinės saviraiškos savo gimtąja lietuvių kalba ir galimybės kalbėti apie save pirmuoju asmeniu, išsakyti jausmus bei būsenas, kurias tenka patirti gyvenant tarp dviejų šalių. Taip vėl pradėjo gimti naujos eilės, kuriose dominuoja gamtos, namų ir vaikystės temos.

Kad prisijaukintume eilėraščių, visų pirma turime žinoti, kaipgi atsiranda poezija. Eilėraštyje „Poezijos kilmė“ sakoma, kad reikia užsidegimo, svajonių, tylos, įkvėpimo ir dar daug daugiau, kad žodžiai virstų prasmėmis (p. 47). Ar paprasta iš viso to sudėlioti eilėraščių? Tikrai ne. Šis gebėjimas duotas ne kiekvienam žmogui.

Noras kurti priverčia dar labiau įsiklausyti į save ir akyliau stebėti savo aplinką, ypač gamtos pasaulį. S. Petraškaitės-Pabst eilėse dažnai kalbama apie gamtą, ten susipina du pasauliai, savas ir svetimas (kartais netgi egzotiškas). Eilėraštyje „Žiemom“ minimi Babilono sodai – vienas iš septynių pasaulio stebuklų. Šiuos stebuklus, esančius visai šalia, gamtoje, tereikia pastebėti ir tausoti: „te amžinai / žiem om / žydės“ (p. 43). Vėdiškoje filosofijoje teigiama, jog OM yra pirmasis kada nors ištartas žodis. Garsas OM atspindi kosmoso skambesį, leidžia nuraminti protą ir sustyguoti savo vidų, patirti viską apimančią ramybę ir harmoniją. O kurgi daugiau galima patirti tą begalinę ramybę ir harmoniją, jei ne gamtoje?

Poetas, rašytojas ir vertėjas Sigitas Parulskis viename iš interviu yra pasakęs: „Gamtoje yra visko, bet nėra žodžių. Jie išauga iš tautos [...]“. Kalba yra tai, kad perduota iš kartos į kartą, kas sena, archajiška. Daugelyje S. Petraškaitės-Pabst eilėraščių atsiskleidžia ne tik lietuvių kalbos, bet ir suvalkiečių tarmės grožis. Autorė, 1972 m. gimusi Marijampolėje, ją girdėjo nuo mažumės. Sakoma, kad

Suvalkijos kaimuose vis dar galima išgirsti pirminę lietuvių kalbą.

Poetei eilėraštis – trumpa forma sukurti būtį, „kuri turi potencialą atsiskirti ir savarankiškai gyvuoti, pranokdama netgi autoriaus lūkesčius, jo laikmetį ir turėtus įsivaizdavimus. Kalba įkvepia eilėraščiui būtį. Jis keliauja po pasaulį, patirdamas virsmus, tapsmus, žadindamas dvasią. Taip kunkuliuojanti kūrybos upė nuolat atsinaujina ir sutvirtina gyvybės ir gyvenimo nenutrūkstamumą.“

Žodžiai ateina iš praeities ir kuria dabartį. Kalba yra autentiška savastis: „dvi kalbos dvi kultūros / mano sieloje / lyg ilgakojės stirnos / laukų platybėse / prigludusios prie žemės / tūno“ („Tik pradžia“, p. 10). Sandros Petraškaitės-Pabst eilėraščiuose retkarčiais nuskamba ir tos antrosios, vokiškosios, kultūros aidai, pavyzdžiui, per tam tikrus lietuviškai ir vokiškai vienodai skambančius žodžius: *durstyti* – *Durst* (vok. troškulys, p. 15), *aš* – *Asche* (vok. pelenai, p. 23), *prieblandoje* – *es blendet* (vok. akina, p. 52).

Namai – visko pradžia ir pabaiga. Tik namuose randame tai, ko sąmoningai ar nesąmoningai ieškome ar ieškojome. Namie atrandame save ir kitus: „čionai / pirmąkart / atradau gelmę,[...] čionai / suradau laiko / išžiūrėti į save / giliai, giliai“ („Namie“, p. 110).

Tik kur yra tikrieji namai? Vieni arti, kiti – toli. Nuo 1998 m. S. Petraškaitė-Pabst gyvena Vokietijoje, paskutinius 15 metų – Štutgarte. Kurdama autorė jaučiasi esanti namuose. Net ir eilėraštis tampa namais, kai mintys „ant popieriaus nusėda ir jame pasilieka“. Namai yra jaukumas ir pilnatvės jausmas, tai ne vieta, tai – būseną. Mintimis visuomet galima keliauti laiku ir grįžti į vaikystės namus, matyti seniai anapus išėjusius žmones, vis dar gyvus mūsų prisiminimuose.

Vaikystės svarbą yra pabrėžęs ne vienas lietuvių autorius. Žymus prozininkas Juozas Aputis žmogaus formavimąsi lygina su kregždės iš molio gabaliukų lipdomu lizdu ir pabrėžia vaikystės ir jaunystės patirčių svarbą. Vienoje savo novelėje jis sako: „Vaikystė mus persekioja kiekvieną liūdesio ir ilgesio valandą, mes bėgame prie jos lyg prie šaltinio, tenai niekada netrūksta vandens, nes tik vaikystėje mes esame tikri dievai ir tik vaikystėje galime iškasti šulinius trokštantiems pagirdyti.“

Būdami vaikais, esame čia ir dabar, atkartodami kitų veiksmus ir žodžius, mokomės patys. Kai tampame suaugę, savo vaikystę saugome atmintyje. Prisiminimai iškyla netikėtai ir tampa dažnu S. Petraškaitės-Pabst eilėraščių motyvu. 1981 m. Renhofo pilyje įkurtas Lietuvių kultūros institutas (LKI), kurio

vadovė yra pati poetė, taip pat saugoja žmonių atmintį.

Vaikystė suformuoja, „užkoduoja“ mus tokius, kokiais tapsime ateityje, iš jos versmės visada galime pasisemti stiprybės. Tai puikiai atsispindi eilėraštyje „Nejučia“: „sutvirtinu / tikrąją / savo / būtį / žodžiais, / močiutės beraštės / man ausin pašnabždėtis: / kuo norėsi, tuo ir būsi“ (p. 71).

Daugelyje S. Petraškaitės-Pabst eilėraščių kalbama apie gelmės auginimą, kaip vis dėlto svarbu išsaugoti ryšį su kalba, žmonėmis ir savimi pačiu. Eilėraštyje „Auginti gelmę“ siūloma auginti kelias gelmes, o ypač – tą „vienintelę gelmę“ (p. 41).

Savo kūryba autorė įrodo, kad eilėraščiuose nebūtina šaukti, plūstis ar kitaip šokiruoti skaitytoją, kad sudrebintumei jį iki sielos gelmių. Kasdienybė, jos trapumas bei grožis tampa šviesiais prislopinto skambesio eilėraščiais, kviečiančiais mus visokiais būdais jaukintis tai, ko galbūt niekada iki galo nesugebėsime paversti savo dalimi.

www.pasauliolietuvis.lt